

(శ్రీ)

శృష్టాయ

రంగదశశ్లోకియను పరమేశ్వర దశశ్లోకియను
నామంబులిడి ఈస్తవరాజము.

శ్రీమద్బొబ్బిలి సంస్థానస్థిత సంస్కృతపాఠ
శాలా పండితులగు

న్యాసావాఙ్మల సూర్యనారాయణ శాస్త్రిచే
రచింపబడి బొబ్బిలిహైస్కూలు సంస్కృతపండి
తులగు మండపాక లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిచే
వ్రాయబడిన తెలుగు టీకాతాత్పర్యములతో
జేర్చి తత్పురవాస్తవ్యులగు

మహారాజశ్రీ శ్రీ

రావువేంకటవేణుగోపాల పట్టాభిరాయునింగారి
ద్రవ్యసహాయమున

వినాయకస్తవం

వినాయకమహంపంఛే విఘ్నాద్రీభిరురంపరం!

కాలేందు శేఖరోద్భాసి ఫాలభాగవిరాజితం!

గురుస్తవం

శీతారామవిషశ్చిదం బరమణః ప్రద్యోతపాఠ
స్మృతాంశిష్యాణాం హృదయాబ్జశోశవినరో ని

త్యంవికాసాధికః॥ తత్పదైస్తరణైర్దిశ్యేజ్జ ముకు
 శాన్యత్ఫల తాంయాంత్యహారాత్రో ష
 న్ముకుభీభవతిసుమనోవారార్చితంభజే॥
 శ్రీమద్రామకృష్ణాద్భీతకరణం చంచత్కశాభా
 సురం శ్రీశైశాంఘ్రిసరోజసక్తహృదయం రె
 చ్చర్లగోళోద్భవం పిణ్డోఃప్రీతికరం సహోదర
 హితం విద్యన్మనోభీష్టదం గోపాలప్రభువర్య
 మార్యవిసుఖం పాయాత్సవామాధవః॥
 రావువంశనుదాంభోధిపూర్ణమాశీతరోచిషః॥
 గోపాల ప్రభువర్య స్వశ్రీయందద్యాచ్ఛ్రియః
 పతిః॥

శ్రీరామాయనము.

ఉపోద్ఘాతము.

అశ్వలానాః నేనప్సుడప్పుడు వినోదార్థమై
శివపరంబులును విష్ణుపరంబులునునగు గొన్ని
శ్లోకములుజేసియుంటిని ప్రసంగవశంబున నేనీ
శ్లోకములజదివి యుపన్యసించుచుండ రేచర్లగో
తొడ్చివులును రావుకులజలధి శ్లోకములును
దేవద్విజనమారాధ నాసక్తమానసులును అమే
రుశీతనగరమధ్యవర్తి నిఖిలపుణ్యక్షేత్ర తీర్థవర్య
టన పరిపూతులును అశ్రితజనవత్సలుగును ని
రుపమమేధా యశోబలయుతులును నగు శ్రీ
వేంకయ్య ప్రభువరేణ్యునికి ప్రభుమంత్రోత్సా
హములవలె నుదయించిన బుచ్చివేంకటరావుగా
రు వేంకటశోభనాద్రి సూర్యారావుగారు వేంక
ట వేణుగోపాలపట్టాభిరామారావుగారు నను
మువ్వరిలో దృతీయులును పితృసమాన యశో
గుణులును ప్రభుసన్మానితులును నగు గోపాల
రాయనిగా రత్యాదరమున నాలించి విష్ణుప
రంబగు శ్లోకంబులు టీకాతత్పర్యములతో జే

ర్చి మీరివ్వవలెను అచ్చొత్తించుటకు మిక్కిలి
యుత్సాహముగలదని నన్ను బ్రేరేపింప కవన
మంత రసవంతముగా నుండకున్నను భగవద్వి
షయకంబగుటంటట్టిచదువరులకు రుచింపకపోద
నినమ్మి విష్ణుపరమాగు రంగదశశ్లోకీయనియు పరమే
శ్వరదశశ్లోకీయనియును నామంబులిడిన ఈస్తవ
రాజములను తెలుగు టీకాతాత్పర్యములతో
జేర్చి వారికిచ్చితిని నాగ్రంథము శాశ్వతమగున
టుల వ్యయశ్చయ్యాసములకోర్చి ముద్రించిన న
మ్మహానుభావునికి కృతినాయకుండగు భగవం
తుండు నిరంతరము సకలాభీష్టములు మొసంగు
గాత మరియు నిందుసాధ్యమైనంతమట్టుకు త
ప్పులులేకుండా సవరించితిని మరియు బట్టువడని
తప్పులనుసవరించుకొనుభారము చదువరులయం
దే యుంచినందుకు క్షమింపవేడుచున్నాను.

“వైకుంఠశిఖరిణీ పంచదశ” అనుస్తవరాజము
ను యిదివరకు అచ్చవత్తించితిమి నేంకటేశ్వర
రాష్ట్రకస్తవరాజమును అచ్చవత్తించుటకు ని
శ్చయించియున్నారము,

ఇట్లుసజ్జనవిధేయుడు,
న్యాసావజ్ఞుల సూర్యనారాయణశాస్త్రి).

శ్రీ భమస్తు.

అవిష్ణుమస్తు.

హరిహర స్తవరాజము.

శ్లో॥ ఇందిరాహృదయ సారసభృంగః
కుండలీంజ్రమృదుతల్పశయాగః
పాదపంకజ సముద్ధితగంగః
పాతునః పతగరాజతురంగః॥౧

అర్థము. ఇందిరాహృదయ సారసభృంగః।
ఇందిరలక్ష్మీదేవియొక్క హృదయ। డెండమును సా
రసఃపద్మమునకు భృంగః। తుమ్మెదయు (బంధిరం
బెటులవికచకమలంబునధివసించి మకరందమును
గోలుచు (రసవశంబునమైమరచి కిదలకయ
చటనేయుండునొ యటులనే వికసితమగు నీమె
కిందమునవధిసించి ప్రేమరంజనను అనుభవిం
చుచు యన్నటికి విడువక యామెహృద్గోడ
నొ యుండెననిభావము)

కుండలీంద్రమ్మదులబ్బశియాంగః కుండలీంద్రమ్|
 అగంతుడనెడు మ్మదులబ్బమ్మెత్తనివరువుపై శే
 యు|పరుం డెడు అంగః| దేహముగలవాడును (భ
 గవంతుండు ఆపాధాదినాల్గుమాసంబులలోసము
 ద్రమధ్యంబున శేషునిశయ్యగాకొని అతనిపడగ
 లపై తనమస్తకంబునిచి నిద్రించునను పురాణ
 గాధనూచించబడినది) పాదపంకజ సముద్ధితగం
 గః పాదపంకజపద్మమువలె శోభాతిశయముచే
 నెప్పు పాదములనుండి సముద్ధిత|ఉత్పన్నమైన
 గంగః|గంగానదిగలవాడను (సర్వలోకపావనియ
 గు గంగానది భగీరథతపఃఫలంబై ఈతనిపాదము
 నందుద్భవించునటుల గాధగలదు)పతగరాజతు
 రంగః| పతగరాజపక్షులకురాజగుగరుత్మంతుడు
 తురంగః|వాహనముగాగలభగవంతుడు నః|మన
 లనుపాతురక్షింతుగాత (లోకాసుగ్రహతత్పరు
 డై తనపాదంబున గంగనవతరింపజేసిన శేషశా
 యియు, గరుడవాహనుండును, లక్ష్మీమనోవల్ల
 భుండునునగు, భగవంతుండు మవలనెల్లరసు స
 ర్వసుఖంబులనొసంగి గాచుగాతయనితాత్పర్యం.

శ్లో॥ శోణహస్తతలశోభిరథాంగః

ఖండితాఖల నిశాటతరంగః

నీలనీరదవిజేత్య శుభాంతః

పాతునః పతగరాజతురంగః॥ ౨

అ॥ శోణచాస్తలశోభిరధాంగః శోణాయ
రసగు హస్తలఅరచేతిలో శోభితయుధము
గాన, అస్తముద్రగానున్న, ప్రకాశించెడు,
రధాంగః॥ ఛత్రముగలవాడును (విభుత్వసూచక
మగు ఛత్రచిహ్నమును తనయాయుధంబగును
దర్శనంబును చక్రంబునుదాల్చువాడనిభావము)
ఖండితాఖలనిశాటతరంగః ఖండితతుత్తునియ
లుగానునర్పబడిన అఖలాసమస్తమగు నిశాటత
రగః॥ స్రవాహమునుండెడయలలువలెనపారము
లును భీకరులునునగు నిశాచరులుగలవాడును,
(సర్వసమర్థుండగు డీభగవంతుండు భూతదయా
శుద్ధైయవతరించి జగత్కంటకులై మహోపద్ర
వములను గలిగించెడిమితిలేని నిశాచరపీఠులను
ఖండించి జగంబును కాసాడుచున్నాడని భావం)
నీలనీరదవిజేత్య శుభాంగః నీలనల్లని నీరదమే
ఘమును విజేత్య జయించెడి శుభాంగః॥ శుభప్ర
దమగుశరీరముగలవాడునునగు పతగరాజతురం
గః॥ పక్షిరాజగుగరుడుడు వాహనముగాగలవిష్ణు
మూర్తి నః॥ మమ్ము పాతురక్షింతుగాత (విభు

త్వనూచిక బగు సాధురక్షార్థమై శంకచక్రాద్
 చిహ్నంబుల కరపల్లవములందాల్చి దుష్టరాక్ష.
 వత్తిక్షణంబును చేయ కృష్ణరూపముననవతరించి
 న గరుడవాహనుండు మనలనెల్లరను సర్వదార
 ధీశుగాతయని తాత్పర్యం).

శ్లో॥ కంఠదామసుమనుధ్వనుషంగః

శత్రుసాత్కృతతరేష్వభిషంగః

ఖండితతిదశనైరిదృఢాంగః

పాతునఃపతగరాజతురంగః॥

అ॥ కంఠదామసుమనుధ్వనుషంగః కంఠతవ
 కంఠదేశంబునదాల్చబడిన దామ|పూలహారము
 నందుండు సుమ|పుష్పలయందలి మధు|పూదేని
 యయొక్క అనుషంగః|సంబంధముగలవాడును
 (దివ్యమంగళ విగ్రహుండగు నారాయణుండు
 చిహ్నముగా దేవతరుకుసుమములచే నిర్మింపబ
 డిన వనమాలను తనకంఠదేశంబునదాల్చి స్నా
 నత్వాదిదోషరహితంబులగు నాసుమంబులనుం
 డి మిక్కుటముగ బూదేనియ యాతనివక్షంబు
 న శ్రవించుచున్నదనిభావము). శత్రుసాత్కృ
 తతరేష్వభిషంగః శత్రుసాత్కృతతనశత్రువుల
 కొనంగబడిన పరోపద్రవ్యంబులయడ అభిషంగః|

పట్టుదలగలవాడును (శత్రువులకయినవరంబు
 లనిచ్చి పద్గతినొందించుటయందె పట్టుదలవహించి
 వారివారి వాఛానుసారంబగు ఫలంబులను
 సగువాడనిభావము). ఖండితత్రిదశవైరిదృడాం
 గః ఖండితాతుత్తనియలుగానోనర్యబడిన త్రిదశ
 వైరివిబుధవిద్యేషులగురాక్షసులయొక్క దృ
 ఢమిక్కిలిబలముగలిగిక్రివ్వయున్న, అంగః
 అవయవములుగలవాడును, పతగరాజతురంగః
 పక్షివాహసుండగు శ్రీమన్నారాయణుడు, నః
 మమ్ము, పాతురిక్షిండేమతః, (మహావిలాసశ్లో
 ఖగుండై వనమాలంకాల్చి శత్రువులకయినను
 ఇచ్చానురూపంబగు వరంబులనొసంగుచు మహా
 త్మలబాధలపెట్టు దుర్జనులరూపుమాపెడి నా
 రాయణుండు మనలరక్షించెడుగాతయని తాత్ప
 ర్యము). శత్రుశాత్కృతశత్రువులకొనగూర్ప
 బడిన, వరమంచినారవత్తరమైన ఇషుబాణముల
 చేతనైన, అభిషంగః పరాభవముగలవాడు, ఎం
 తబలవంతులగు శత్రువులనైనను సారవత్తరమ
 గుతనయాయుదముల సాహాయ్యముచే మో
 డించు వాడనియు అర్థము తీసుకొనవ
 చ్చును.

శ్లో॥ మౌనిమానస గృహంతరసంగః
చండశస్త్ర పరిపూర్ణనిషంగః
గోపికావస విహరికురంగః
చాతునః పరిగరాజతురంగః॥ ౪

అ॥ మౌనిమానస గృహంతరసంగః, మౌని
నితమతమ, (తపఃప్రభావముచే అతీంద్రియమ
గు నిగమాంతగమ్యునిగు పరబ్రహ్మతత్వమును
గ్రహించెడు మహామునులయొక్క మానసహృ
దయమునెడు), గృహానుభావానయోగ్యమగు,
నింటియొక్క, అంతరిలోపుభాగమున, సంగః।
సంబంధముగలవాడును, (వరాత్పరుడు సర్వవ్యా
పకుండయినను రాగద్వేషాది దోషసూన్యమై
పరమపూతంబై మునులయొక్కహృదయము ని
ర్మలమగు సాధమువలె సుఖావహమైయుండుట
చే వాటినివిడిచియుండుట కిచ్చగించనటుల న
త్యుత్సాహముతో నచటవర్తిల్లుననిభావము).
చండశస్త్రపరిపూర్ణ నిషంగః, చండవాడియ
గు, శస్త్రాభయధములచే, పరిపూర్ణనిండియు
న్న, నిషంగః। అమ్ములుపొదిగలవాడును, (దుష్ట
దమనార్థమై యెల్లపుడును తనయమ్ములపొదియం
దు వాడియైన బాణంబులుదాల్చి జాగరూకుడై

యన్నాడనిభావము). గోపికావన విహారకురం
గః. గోపికాగోపికలనియెడు, వనాయరణ్యంబు
న, విహారవిహరించెడు, కురంగఃలేడియు, (గో
పికావల్లభుండును సంశమునుసూచించుటకై అ
రణ్యమువలె దురపగాహంబును మిక్కుటమును
నగు గోపికాబృంహమధ్యంబున దుప్పివలె విహ
రించునటుల నత్యుత్సాహముతో విహారనూనం
దుచున్నటుల చెప్పబడినది) పతగరాజతురంగః
గరుడవాహనుండగు విష్ణుమూర్తి, నః!మమ్ము,
పాతురక్షింతుగాక, (దుష్టశిక్షణ దక్షుండును
సాధుసంతర్పకుండును గోపికావల్లభుండును మ
మురక్షింతుగాతయని తాత్పర్యం).

శ్లో॥ దివ్యసన్నత సుపుత్రదనంగః

పాదమర్దిత నిరుద్ధభుజంగః

భక్తకామదవి నిర్యదపాంగః

పాతునః పతగరాజతురంగః॥ ౧

అ॥ దివ్యసన్నత సుపుత్రదనంగః, దివ్యస్వర్గం
బున నిససించెడి దేవాదులచే, సన్నతాకొనియా
డబడును, సుపుత్రత్వమంచిగుణవంతుడగు కు
మారునివలెవర్తించెడు, అనంగః!మన్నధుడుగ
లవాడును, (పూర్వముమన్నధుడు తారకాసుర

సంహరణమున ముఖ్యసహాయుడగుటచే దేశతు
 లశ్లాఘాపాతుడయి ఈశ్వరపాలాగ్ని దగ్ధుడ
 యి అనంగుడయ్యును మరల భవాన్యనురోధం
 బున విష్ణునివల్ల ప్రద్యుమ్నడై యవతరించెన
 ను గాధనూచించబడెను) పాదమర్దిత నిగద్ధ
 భుజంగః, పాదతనపాదములచే, మర్దిత మర్దన
 చేయబడి, నిరుద్ధదుష్టకార్యములనుండియడ్డబడి
 నభుజంగః! కాళీయసర్పముగలవాడు, (కాళీయ
 సర్పము యమునానదీతీరంబున నసించి యచటి
 కేతెంచువారల కవార్యంబై హింసించుచుండ
 సర్వశక్తుడగు భగవంతు డచ్చోటకేతెంచి తన
 పాదములచే దానినితొక్కిగా నాబాధకోర్వ
 లేక మొరలిడ నామొరలాలించి నాగకన్యకలు
 భగవతు నభ్యర్థనముచేయ ప్రసన్నుడై యంత
 నోవిరమించెనను పురాణగాధనూచింపబడివది.
 భక్తకామదవి నిర్వదపాంగః, భక్తభక్తులయొ
 క్క, కామద! కోరికలనిచ్చునదై, వినిర్యత్ బ
 యలుదేరెడు, అపాంగః! కటాక్షముగలవాడు,
 అసగా తనకటాక్షపాలంబున పాతుడగువాడు
 సర్వాభీష్టములనొందియుండునని భావము).

శగరాజతురంగః! గరుడవాహనుడు మనల ర

క్షీంచుగాత). ప్రద్యుమ్న జనకుండును కాళీయ మర్ధనుఁడును భక్తాభీష్టప్రదుండును భగవంతుండు మమూరక్షించెడుగాత.

శ్లో॥ కల్పితాఖిల జగత్స్థపడంగః

కామకోటి తులితాకృతితురంగః

కంఠనాదజిత శంఖమ్పదంగః

పాతునఃపతగ రాజతురంగః॥ ౬

అ॥ కల్పితాఖిల జగత్ స్థపడంగః, కల్పి విధి నిర్మితమైన, అఖిలచరాచరాత్మకమగు సమస్తమైన జగత్ ప్రపంచమునందు, స్థిరస్థిరవాస కుండగుటచే వ్యాప్తమైయున్న, పడంగః॥ జంఘాద్వయము (బాహుద్వితీయము శిరస్సు మధ్యంబుననియెడి యారవయవములుకలవాడును కల్పించబడిన సమస్తజగత్తయిందును వ్యాపింప చేయబడిన శిఖావ్యాకరణాది రూపంబగు వేదాంతములు గలవాడును ననియర్థము). కామకోటితులితాకృతితురంగః, కామకోటికోటిమన్మథులతో, తులితసమానమగు, అకృతీసౌందర్యంగలిగియుండుటచే, తురంగః॥ గొప్పవాడను. నిరుపమానౌందర్యశాలియని భావము, కంఠనాదజితశంఖమ్పదంగః, కంఠనాదకంఠముచేతను,

. నాదాకంఠధ్వనిచేతనః, జికాజయింపబడిన, శంఖా
 శంఖమును, మృదంగః! మృదంగమును వాద్యవి
 శేషమునుగలవాడును, (కంఠ శంఖమువలె ర
 మ్యముగానున్నదనియు కంఠధ్వని మృదంగధ్వ
 నివలె సతిగంభీరముగానున్నదనియు భావము).
 పతంగరాజతురంగః! గరుడవాహనుండగు నా
 రాయణుడు మమ్ముగాచుగాతయని సర్వావయవ
 సర్వవ్యాపకుండును గంభీర కంఠనాడుండునునగు
 భగవంతుండు మమ్ము బోచెడు గాతయని
 తాత్పర్యము.

శ్లో॥ రాధికావదనపద్మపతంగః

పాటితవ్రతి భటాతులశృంగః

రత్నకీలిత కిరీటవరాంగః

పాతునః పతంగరాజతురంగః॥ ౮

అ॥ రాధికావదనపద్మపతంగః, రాధికా! రా
 ధయొక్క, వదనపద్మముఖపద్మమునకు, పతం
 గః! సూర్యుడును, (సూర్యుడుదయించిన వెంటనే
 అతని తేజస్సంపర్కమాత్రమున పద్మంబు లెటు
 లవికాశమునొందునో యటులనే యాతండిం
 ద్రియగోచరుండై నంతనె రాధికాముఖము ఉ
 త్పాహుదిరేకమును సూచించుచు వికసించునని

భావము). పాటితప్రభటాతులశృంగః, పాటిత.
సమూలముగా, (మరలనుదయించుట కవకాశ
ముచిక్కునటుల పెకలింపబడిన) ప్రతిభటా
జ్ఞానముచే తన్నెదుర్కొనియెడి శత్రువులయొ
క్క, అతులనిరపమానములైన, శృంగః।గర్వ
ముగలవాడు, (యాతనిమహాత్యము లెరుంగక
తెలివితక్కువచే మహావీరులమని గర్వించిహుం
కరించుచు నీతనినెదరించెడు మూఢులను నసలీ
ల నీమహావీరుండు ఢీకొనివీచమడంచి పాదా
క్రాంతులునుగా నెనర్చుచున్నాడని భావము).
రత్నకీలితకిరీటవరాంగః, రత్న।రత్నములచే, కీలి
త।తాపింపబడిన, కిరీట।కిరీటముగల, వరాంగః।
సర్వగాత్రప్రధానంబగు సుత్రమాగంబని వ్యవ
హరింపబడుచున్న శిరంబుగల, పతగరాజతురం
గః।పక్షివాహనుడు, నః।మమ్ము, పాతురక్షింతు
గాత।(రాధికామనోవల్లభుండును శత్రుదమనుం
డునుకిరీటయనదగు పక్షివాహనుడు మమ్ముబో
చుగాతయనితాత్పర్యము).

అగమాంత తరుశాఖవిహంగః

సర్వమంగళ గుణోత్కరంగః

శుక్రశిష్య భయకృద్రణరంగం.

పాతునః పతగరాజతురంగః॥

అ॥ ఆగమాంతతరు శాఖవిహంగః, ఆగ
మాంతఃఋగ్యజుస్సామాధర్వణంబులనునాల్గువే
దంబుల తుదభాగంబులగు సుపసిషత్తులనియెడు
తరుశాఖ। చెట్లకొమ్మలపైనిసంచరించెడు, విహం
గః। పక్షీయయినవాడును, సర్వమంగళ గుణో
త్కరరంగః, సర్వసమస్తమైన, మంగళగుణో
త్కర। కళ్యాణగుణసమూహమునకు, రంగః। నా
ట్యస్థానమైయున్నవాడు, (అనద్గుణాకరుండగుట
చే యాయానుగుణములెల్ల యీమహానుభావు
నివద్ద తగుకుగలసుఖసంవాసమును లోకులకు వె
ల్లడియగునటుల నాట్యమొనరించుచున్నవని భా
వము). శుక్రశిష్యభయకృద్రణరంగః, శుక్ర
శిష్య। శుక్రాచార్యుని శిష్యులగు రాక్షసులకు.
భయకృతిభయంబుకలిగించు, రణరంగః। యుద్ధ
వీరుండునుఅగు, పతగరాజతురంగః। పక్షివాహ
నండగు నాదివిష్ణుడు, నః। మనలను, పాతు
రక్షించుగాత, (దుష్టదమనుండును సకలగుణగ
ణవాహినుండును నయ్యు కేవలోపనిషదవగ
మ్యుండగు నాదివిష్ణుడు సకలసుభంబులనొసంగి

మనల గాచుగాతయని తాత్పర్యము). బ్రహ్మవ
దార్థము సర్వోపనిషదభిధేయంబగుటచేత త్ప్రతి
పాదకంబగు నుపనిషత్తులను తరుశాఖలతోను
పరబ్రహ్మము శాఖలయందు విహరించిడి వి
హంగముతోను సర్వోపనిషత్ప్రధానములగు వే
దములు ప్రధానమగు వృక్షముతోను సరిపో
ల్పబడినవి ఉపనిషత్తులన్నియునేకగ్రీవముగా నీ
షహానుభావుని గుణస్వరూపములనే బోధించు
చున్నవినిభావము.

శ్లో॥ ధీరమానస సరోజపతంగః

చక్రవ్యవహిత మహామహామహాంగః

చంక్రఖండిత సురారవిభంగః

పాతునః పతంగరాజతురంగః॥౯

అ॥ ధీరమానససరోజపతంగః, ధీర! నదనద్వి
వేచవపరులగు పండితులయొక్క! మానస! హృ
దయమనెడు, సరోజ! పద్మములకు, పతంగః! నూ
రుయ్యడును, (నూరుయ్యడులేనకిరణప్రసారముచేయు
కుళీకృతమగు పద్మమునవికసింపజేసి తదియపరి
మెళమును దిబ్బుఖములనెట్లు ప్రసరింపజేయునో
యటులనే పండితుల డెందముల యజ్ఞానతజస్సరి
వృత్తిని పోగొట్టు బుద్ధివికాశమున జ్ఞానతేజస్సు

ను వృద్ధి నొందించి యపరిమితానందమును గలు
గజేయువాడనిభావము). ద్రవ్యవాహితమహా
క్షమహాంగః. ద్రవ్యవాహితద్రవ్యమాస్థవహిం
చునటులజేయబడిన, మహాక్షాపెద్దవృషభ
ములును, మహాంగబంటులును, (వృషభముల
చేతను, బంటులుచేతను.మోయించదగిన ధనస
మృద్ధిగలవారిని గావించుచున్నారని భావము),
చక్రఖండిత సురారివిభంగః, చక్రసుదర్శనమ
ను తనతియుధముచే, ఖండితఖండింపబడిన, సు
రారిరాక్షసులయొక్క, విభంగఃబలగర్వముగల
పతగరాజతురంగఃగరుడ వాహనుండగు విష్ణు
మూర్తి మమ్ముబోచుగాత, వివేకవంతులగు
పండితుల బుద్ధినివికసింపజేయువాడును సర్వసం
పత్త్రదుండును దుష్టసిక్షకుండును నగు నారా
యణుడు మమ్ముబోచుగాతయని తాత్పర్యము.

శ్లో॥ లోకరక్షణ విధానసలింగః

కాంచనాంబర విభాసిశుభాంగః

భక్తదత్తదళ పూగలవంగః

పాతునః పతగరాజతురంగః॥ ౧౦

అ॥ లోకరక్షణవిధానసలింగః, లోకవిధిని
ర్పితమగు ప్రపంచముయొక్క, రక్షణవిధాన॥

అపాయము వాటిల్లకండ రక్షించడమనుకార్యమునందు, సలింగః। కార్యముగలవాడును (తాను రక్షణనియుక్తుండగుటచే ప్రపంచరక్షణ రూప కార్యమునకు కారణమైయున్నవాడని తాత్పర్యము) కాంచనాంబర విభాసిత భాంగః, కాంచన|సుందరమయమైన, అంబర|పట్టుబట్టలచే, విభాసి|శోభిల్లెడి, శుభ|శుభప్రదమైన, అంగః। అవయవములుగలవాడును, భక్|దత్తదళపూగలవంగః, భక్త|తన్నుగొల్పేడిభక్తులచే, దత్త|యద్వింపబడిన, దళ|నాగవల్లీదళములున్న, లవంగః। లవంగములున్నకలవాడు, (భక్తులుతమతమ పూజావసరములలో ఊడశోపచారముల నర్పించిపుడు నాగవల్లీదళములపైని పూగీఫలలవంగములపైని యితరద్రవ్యములుగూడ నుంచితాంబూలముల నర్పించుచున్నారనిభావం). పతంగరాజతురంగః। పక్షివాహనుడు, నః। మమ్ము, పాతు। రక్షించెడిని, లోకరక్షణతత్పరుండును కాంచనాంబరధరుండును భక్తసంసేవితుండును సగుభగవంతుండు మమ్ముబోచుగాతయని తాత్పర్యం.

॥ ప్రధమాష్టకము సంపూర్ణము ॥

రంగాష్టకమిదంపుణ్యం యఃపఠెత్సతంనరః।
 సకోటికులమద్భుత్య సర్వాన్కామా నవా
 ప్నయాత్ ॥

ఈశ్వరస్తవరాజమునులచ్చుకొత్తించిన రా
 వువేంకటవేణుగోపాల పూజాభిరాయునింగాడికి
 ఈకృతినాయకుండగు పరమేశ్వరుండు రక్షించు
 గాక.

ఈశ్వరస్తవము.

ద్వితీయాష్టకము,

వాసవప్రముఖాసురేంద్ర శిరఃకిరీటమణిపరీభా।
 భ్రాజితాంఘ్రసరోరుహంచితపాదపీఠవిభానురం
 పాదమూలసమర్పితాంజలిపుష్పావాసితదిబ్బుఖం
 పార్వహృదయాబ్జభాస్కర। మాశ్రయేపరమే
 శ్వరం॥ ౧

అ॥ వాసవప్రముఖమనేంద్ర శిరఃకిరీట ము
 ణిప్రభాభ్రాజితాంఘ్రి సరోరుహాంచితపాదపీఠ
 విభాసురం, వాసవప్రముఖదేవేంద్రుడు మొద
 లగు, అనునేంద్రజరామరణములు లేని దేవతా
 శ్రేష్ఠులయొక్క, సీరః|సీరస్సుపైనున్న, కిరీటాకి
 రీటములయందమర్పబడియున్న, మణి మరకత
 వైఘ్నేశ్య గోమేధిక పుష్కరాగాది నుహామణు
 లయొక్క, ప్రభాశ్రేష్ఠమైన కాంతులచే, భ్రాజిత
 పాకాశింపజేయబడిన, ఆంఘ్రిసరోరుహావద్
 ములవలెప్రకాశించుచున్న పాదములతో, అం
 చితబిభ్రుచున్న, పాదపీఠపాదుకులచే, విభాసు
 రంప్రకాశించుచున్నవాడు, (ఇందుడు మొదల
 గుదేవతలెల్లరు నిఖిలమణిగణభుజితములగు కిరీ
 టములను తమమస్తకంబులపైనిడికొని యాద్య
 తాత్రాణపరాయణుండగు నీయాదిదేవుని పాదుకు
 లపై తమకిరీటమణికాంతుల ప్రసరించునటుల
 భక్తిసమ్మిలైతమతమసేవావశంబుల ప్రాప్తి
 ల్లెదరిసి సూచింపబడెను), మరియు పాదమూల
 సమర్పితాంజలిపుష్పవాసితదిబ్బుఖం, పాదమూ
 లసమర్పితపూజావసరములలో నిర్వ్యాజభక్తి
 చే పాదమూలంబులనుంచబడిన అంజలి తమ

తమ దోసిలాలయందలి పుష్పపువ్వులచే, వాసి
 తపరిమళింపజేయబడిన, దిబ్బుఖండిశడిబ్బుఖము
 లుగలవాడును, (పూజావసరములయందు దేవత
 లెల్లరు పాతుజాతాదిదేవతరు కుసుమంబులగొని
 వచ్చి తమకరంబులు మొగిడ్చి యీ ఈసుని పా
 దలబులపైనిడ నాసుమంబులు పదిదిక్కులను త
 మవాసనలచే నిందునటుల జేయుచున్నవనిభావ
 ము). పారః తీహృదయాబ్జభాస్కరం, పార్వతీప
 ర్వతరాజపుత్రియగు గౌరియొక్క, హృదయా
 బ్జస్మకుమూరంబగు హృదయంబుచుపద్మమునకు,
 భాస్కరం నూర్చుడును సూర్యసాన్నిధ్యవశేంబు
 న పంకజముల్లాసము జెందునటుల నీతనిసన్నిధి
 పార్వతీదేవిడెంద ముల్లాస మొందుచున్నదని భా
 వము. పశమేశ్వరం అణిమాద్యష్టైశ్వర్య సంప
 న్నుడగుటచే పరమేశ్వరపదాభిధేయుడగు దేవుని
 అశ్రయోవిహితాముష్టికసుఖంబులుగోరి యాశ్ర
 యించుచున్నాను దేవతలెల్లరు పుష్పములగేల
 చాల్చి భక్తిసముద్రయంద పథాయుత్తుడైయు
 ల్లాసమందెడు శంకరునిసుఖ ధీనై గొలుచుచు
 న్నాననితాత్పర్యము.

కారణజగతామనంతఫలప్రదంశుభకారిణాం
 అంబరాంబరమచ్యుతంభవసాగరైకవిశోషణం
 జాహ్నువీతటనాసిసజ్జనకర్ణమంత్రవిధాయకం
 పార్వతీహృదయాబ్జభాస్కరమాశ్రయే పరమే
 శ్వరం॥ ౨

అ॥ జగతాప్రపంచములకెల్ల, కారణం
 ప్రధానకారణమైనవాడును, శుభకారిణాంమంచి
 పనులుచేయువారికి, అనంతఫలప్రదం, అనంత
 నాశములేని, ఫలఫలమును కైవల్యపదమును
 ప్రదం ఇచ్చువాడును, అంబరాంబరం, అంబర
 ఆకాశమే, అంబరంకట్టుబట్టుగాగలవాడు దిగంబ
 రును, అచ్యుతంయెన్నటికిని భంగములేనివా
 డును, భవసాగరైకవిశోషణ, భవసంసారమనే
 డు, సాగరసంసారమునకు, (సంసారము కామా
 దివికారసంకులమును ముఖదుఃఖసంమిశ్రమును
 దురవబోధమును దుస్తరమునునగుటచే నక్ర
 గ్రాహాదిజలజంతుయులై దురవగాహంబును
 దుస్తరమును తరంగమాలికాభీలంబును నగు న
 ముద్రీముగా రూపింపబడినది). ఏకవిశోషణంశు
 స్కింపచేయుటలో ముఖ్యకారణమయినవాడు,
 (ఈమహానుభావునిదయచే వానిగొలుచువారు

తెల్ల సంసారసాగరమును చాటగలరనిభావము).
 జాహ్నవీతటవాసి సజ్జనకగ్ధమంత్ర విధాయకం,
 (జాహ్నవీభగీరధుడు స్వపితామహులగు సగర
 పుత్రులను సద్గతి నొందింప తనతపఃప్రభావంబున
 దేవానుగ్రహంబు బడసి తత్పాదోద్భవియగు
 గంగను భూలోకమునకుదెచ్చుతరి నానది తాప
 సోత్తముండగు జహ్నుమహర్షి యజ్ఞశాలంబ్రవే
 శించి యజ్ఞగుండములముంప నాతండుగూడై
 దానినిపానముచేసెను వీడపభగీరధుడు దేవులను
 ప్రార్థింప గొంతతడవునకు బ్రసన్నుడై యామర్షి
 తనకర్ణపథంబునవిడువ తిరుగప్రవహించు జాహ్న
 వియను నామాంతరముచే నొప్పెడి గంగానది
 యొక్క) తటాతీరంబున (కాశీక్షేత్రముందు) వా
 సినివసించెడు, సజ్జనయోగ్యులయొక్క, కర్ణచె
 వియందు, మంత్రతారకమంత్రమును విదాయ
 కంప్రవేశించినటుల చేయువాడునుసగు పరమే
 శ్వరునాశ్రయించుచున్నాను, కాశీవాసియగు వి
 శ్వేశ్వరుండు తనపురంబున కర్ణాప్యాయనంబు
 ను ధ్యేయంబునునగు తారకబ్రహ్మవిధేయంబు
 గు మంత్రమును జీవునయవసాగకాలంబు
 న కర్ణపథంబున నుచ్చరించుచు విధువిధులతిగు

గుచుండునని కాశీఖండ నందలియంశము నూ
చింపబడినది సర్వజగత్కారణమై, వారియోగక్షే
మముల నరయుచు సంసారవిదూరులగునటుల
భగవంతుని శాశ్వతనుఖార్థికై సేవించుచున్నాన
ని తాత్పర్యము,

మేరుచాపధరింధ రాగధమంబుధిషుధిమాధీమా।
హరిశ రాగ్నివిదగ్ధరాక్షసవాసభూతపురత్రయం।
రావణోగ్రతపోవిధానఫలప్రదానవిచక్షణం।
సార్వభౌమదయాబ్జభాస్కర మాశ్రియేఃపర మే

శ్విరం॥ ౩

అ॥ మేరుచాపధరం॥ మేరుపుపర్వతంబనెడు ధ
నస్సును ధరించువాడును, ధ రాగధం॥ భూమియె
రధముగాగలవాడును, అంబుధిషుధం, అంబుధి
సముద్రము, ఇషుధిం॥ అమ్ములుపొదిగాగలవాడు
ను, (బాణంబగునాదివిష్టువు సముద్రమునందు
పరుండువాడగుటచే సముద్రమమ్ములుపొదిగా వ
ర్ణింపబడినది). ఆదిమం॥ మొట్టమొదటివాడును,
హరిశ రాగ్నివిదగ్ధరాక్షస వాసభూతపురత్రయం
హరివిష్ణురూపంబగు, శ రాగ్ని॥ బాణాగ్నిహోత్ర
ముచే, విదగ్ధతగల పెట్టబడిన స్వరూపనాశనమ
గునటులచేయబడిన, రాక్షస॥ తార కాసుగునిపు

తులగు, కమలాక్షవిద్యున్నాల్లితారకాక్షులకు,
వాసభూతనివాసస్థానమగు, పురతీయంముడు
పురములుగలవాడును, (పై శిష్యుని బుద్ధుర
క్షులును శివభక్తాగ్రేసరులనదగినవారు వా
రుతమతమ తపఃప్రభావముచేసి వానుగ్రహం
బుబడసి ఇనుము బంగారు వేండితోచేయబడిన
మూడుజంగమపత్తనంబులబొంది లోకులపైబడి
హింసించుచుచూడిరి అత్తవిష్ణుడు శాపండుడై నా
రదుని తనకుశిష్యునిగాచేసుకొని యాయసురుల
కును వీరియనుచులకును నాస్తికమతమునుబో
ధించి శివునియందుభక్తితోలిగించి శివద్వేషు
గునటులజేసెను అందుకు శివుడాగ్రహించి అన
న్యసాధ్య బలోపేతులగు నీతిపురాసుకులను
సంహరించుటకై నగరాజంబగుమేరువును ధన
స్సుగాజేసి భూమియను రథంబుపై నెక్కి విష్ణు
రూపంబగు శాణమునుసంధించి రూపుమాయు
నటులజేసెనను పురాణగాథ నూచింపబడినది.
రావణోగ్రతపోవిధాన ఫలప్రదానవిచక్షణం,
రావణరావణునియొక్క, ఉగ్రాన్యదుష్కరం
బగుటచే మహాతీవ్రంబగు, పపోవిధానతపశ్చి
రణమునకు, ఫలప్రదానఫలమునిచ్చుటలో, వి

చక్షణం! నేర్పుగలవాడును, అగుపరమేశ్వరునా
శ్రయించుచున్నాను. శివభక్తుడగు రావణుడు
పూర్వము మూడులోకములకు ప్రభువుగాగోరి
తపంబాచరించి యెంతకనప్రసన్నుడుగాకుండు.
టచే తానత్యంతఖిన్నమనస్కుడై పరమేశ్వరా
నుగ్రహంబు బడయుటకై తపమస్తకంబులనరకి
కొని యగ్నిలో హోమామముచేయనారంభించెను
తొమ్మిదింటిని హోమముజేసి పదియవదానినరు
కునుద్యక్తుడు యుండ భగవంతుం డభిముఖుం
డై వాని యభీష్టమగు త్రైలోక్యాధిపత్యము
నొసంగెనను పురాణకథనూచింపబడినది తనకు
ప్రతికూలముగానుండి లోకులబీషించువారి నేన్ని
ప్రయత్నములనైనా జేసి యంతమునొందించువా
డును తకభక్తుల యభీష్టముల నొసంగిగాపాడెడి
వాడునునగు పార్వతీశునినుఖాన్ధి నై నేనాశ్రయిం
చుచున్నాననిభావము.

ఫాలనేత్రీసముద్భవానలహేతినాత్మతమస్మహం
ధారణార్థనమస్తయోగనిదానభూతమరిందమం
మానిమానస గోచరంసుఖదాయకం మఘవ
త్ప్రియం! పార్వతీహృదయాబ్జభాస్కర మాశ్రీ
యే పరమేశ్వరం॥ ౪

ఆ॥ ఫాలనేత్ర) సముష్ఠవాసల హేతినా
 త్కృతమన్మథం, ఫాలనేత్ర) ఫాలఫాగంబునను
 న్న వహ్నిమయంబగు కంటినుండి, సముష్ఠవాస
 యలు వెడలిన, అనలఅగ్నియొక్క, హేతినా
 త్కృత) జ్వాలలకీయబడిన, మన్మథం) శృంగారరసా
 ధదేవతయగు మన్మథుడుగలవాడను, (పూర్వ
 ముతారకుండను నెక రాక్షసుడు తనబలకౌర్య
 ములకు కొంత ఈశ్వరానుగ్రహము లోడ్పడ
 గ దృఢగర్వితుడై క్రిందుమీదుగానక వారుపీఠ
 నక యల్లరబీజించుచుండ నాశాధకు జడిసి బ్ర
 హ్మాదిసురులెల్లరు నిఁదునికడకుజసి యోచించి
 వానిని సంహరించుటకు తగినశానాని మహాతే
 జోబలయుతుండగు నీశ్వరునివల్లగలుగునని దల
 చి వీతరాగుండగు పరమతాపసోత్తముండునున
 గు నావశుపతి వామగిరినధివసించి తపంబునల్పు
 చుండ తత్త్పాతంబుల చరించుగిరికన్యకను జూ
 చి యాతడుకామమోహితుం డగుటలు జేయు
 మని యిందునిచే బ్రేరితుడైమీ నకేతనుండు
 తనసహాయముతో గూడి యాయుద్యముము
 ననుండ నీశుండు తనకుగలిగిన చిత్తవికారమున
 కు కారణంబీతడని జూచి వానినితనఫాలాగ్ని

జ్వాలచే రూపసూన్యసిగా జేసెనుగాధ సూ
చింపబడినది). దారణార్థ సమస్తయోగ నిదాన
భూతం, ధారణార్థచిత్తధారణయే ప్రయోజన
ముగాగల, సమస్తయోగి సమస్తయోగములు,
యమనియమ, ఆసన, ప్రాణాయామాద్యష్టవిధి
యోగాభ్యాసములకు, నిదానభూతం ఆదికారణ
మున్ను, (నిశ్చలంబగుమనంబున నాయననుపా
సించుటకే యోగాభ్యాసమని తాత్పర్యము
శత్రువుల నశింపజేయువాడును, మానిమానస
గోచరం వేదశాస్త్రార్థతత్వము నెరింగిన మహా
మనులమానసమున విహరించువాడును, సుఖ
దాయకం సుఖము నిచ్చువాడును, మఘవత్ప్రి
యం ఇంద్రునికిప్రియమయినవాడును అగు పా
ర్వతీపతిని సేనాశ్రయించుచున్నాను. జితేంద్రి
యును, మానిసంసేవ్యుడును, సమస్తయోగ
ప్రధానుడును అగువరమేశ్వరుని ధ్యానించితిని.
దేవదానవభీతికృద్విషపావకంగళదేశగం

రాజజంబుఫలోపమం కృతవంతమా శుభయా
పకం చంద్రశేఖరమక్షుసూత్రపినాకశోభి క
రాంబుజం పార్వతీ హృదయాబ్జభాస్కర మా
శ్రయేపరమేశ్వరం॥ ౫

అ॥ దేవదానపాపభీతికృత్స్నానపాపం, దేవదాన
 వ॥ దేవదానపులకును రాక్షసులకును, భీతికృత్ ।
 భయమునుబట్టి చెడి, విషపాపకంఠి అగ్నివలెదా
 హాకంబగు హాలాహలమును విషమును, రాజజం
 బుఫలోపము, రాజజంబుఫలం పెద్దజాతి నేరడపం
 డు పమంఠి సాటియగునటుల, గళదేశే గంధనకం
 తదేశమును పొందియున్నదానినిగా, కృతనా
 తం చేసినవాడై, అశుశీఘ్రముగా, భయాప
 హం వారిభయమును పోగొట్టినవాడును, (పూ
 ర్వము అజరత్వామరత్వములను పొందుటకై
 అమృతము మెండగోరి సురాసురలు సముద్రము
 ను మధించుచుండ ప్రథమము సకలలోకభీకరిం
 బును అత్యుగ్రంబునునగు హాలాహలముడయిం
 చెను దానిజ్వాలలకోర్వలేక చెల్లాచెదరై సురా
 సురలు దిక్కెవ్వరును లేక శంకరునిమారుజొచ్చి
 రి అత్తరి అత్తతాత్రాణపరాయణుండగు శివుడు
 గ్రంబగు నావిషయమును గ్రోలిమింగిన తనగ
 రసమును భువనమునకపాయము వాటిల్లునని ద
 లచి తనకంతకేశంబున నేయుంచి సురాసురులను
 గాపాడెను). చంద్రశేఖరం చంద్రునితనమస్తకం
 బున నొకయలంకారమువలె ధరించినవాడును,

అక్ష సూత్రపినాక శోభిక రాంబుజం, అక్ష సూత్రా
పరమతాపసోత్త ముండగుట చేత బూనినజడమా
లచేతను, పినాకతనసమాధికి అంతరాయముచే
యు దుష్టుల సాధించుటకై చాల్చినపినాకమును
ఆయుధముచేతనున్న, శోభిప్రకాశించుచున్న,
కరాంబుజంపద్మములవంటి చేతులుగల, (అక్ష
మాలాపినాకములధరించిన పరమేశ్వరుని గుఱి
మునుగోరి యాశ్రయించుచున్నాను తానుబా
ధపడియైనను యొరులబాధలనావుటకై యాత్మ
త్యాగపరాయణవ్రతము గల చంద్రశేఖరమూ
ర్తిని సుఖమునొందుటకై యాశ్రయించుచు
న్నానని తాత్పర్యము.

పాపకాననదావపావక మాధిపత్యతవజ్ఞిణం
ధీనిధింకరుణామరందరసాలవాలమనోంబుజం,
బారతీపతిగీయమానక ధాపదానసుధారసం
పార్వతీ హృతయాబ్జభాస్కర మాశ్రయే పర
మేశ్వరం॥౬

అ॥ పాపకాననదావపావకం, పాపకానన
పాపములనెదు యరణ్యమునకు, దావపావకం
కార్చిచ్చయియున్న పాడును, (తన్నపాశించు
పామరుల పాపరాసులనెల్ల కార్చిచ్చుమిక్కిలిమ

రచగాహంబకు సరణ్యమునుదహించునటుల నె
క్కచుంగు సంహరించువాడనియాశయము), ఆ
ధిపర్వతవజ్ఞిణం, అధిమనోవ్యధలనెను పర్వత
కొండలకు, వజ్ఞిణం|అకుంఠ. శక్తియుతంబగు
వజ్రాయుధమును ధరించినదేవేంద్రుడును, మ
నోవ్యధకన్న ఎక్కుడువ్యాధిలేదనికేర్పలవక్కా
ణింపెదకు, అయ్యవి యీమహానుభావునిగొల్చి
నచో నశించును. మరియు కొండలు పక్షులవలె
రెక్కలుగలిగి పత్తనములపైని గ్రామములపైని
బడి దేశోత్పాతములు గలిగించుచుండెను అప్పు
డిందుడు తన ఆయుధములకేలబూని యచలం
బులరెక్కలు తెగట్టచ్చి లోకోపద్రవంబు మా
న్పేసనుగాధ నూచింపబడియె). ధీనధింసద్బద్ధికి
నిధానమైనవాడును కరుణామరందసాలవాలమ
నొంబుజం, కరుణామరందరసపూదేనియుంబోలి
న దయారసమునకు ఆలవాలితావగెమనోంబు
జం పద్మమువంటిమనస్సుగలవాడును, పద్మంబె
టులసర్వదా మకరందరస భరితంబైయుండునో
యటులనే మహానుభావునిడంచము జీవులయెడ
దయారసముతో నిండయున్నవాడని భావము.
భారతీపతిగీయమాన కథాపక్షగ శుభారసం,

భారతీపతివాగధదేవతయగు భారతికివల్లభుండైగ
చతుర్ముఖునిచే గియ్యమాన|గానముచేయబడు
చున్న, కదా|కధారూపమగు, అపనాన|తనచేజే
యబడినకార్యములనెడు, సుధారసం|అమృతరస
మొగలవాఁడు, (చతుర్ముఖుండగుబ్రహ్మ ఈతని
పూర్వకార్యములనెల్ల రసవంతమునగు నొకకథ
గాగూర్చి యమృతమువలె రుచ్యుంబగుటచే తన
నాల్గమోములతో నెల్లప్పుడుగానముచేయునని
భావము). పరమేశ్వరం|ఈశ్వరుని, ఆశ్రయే|ఆ
శ్రయించుచున్నాను, దురితనాశకుండును భూత
దయాళుండును శుశ్లోకుండును నగుశంకరుని సు
భాగినై గొల్చుచున్నాననితాత్పర్యము॥

సుప్రతిష్ఠితలింగరూపధరంసురేశ్వరపూజితం|
అభీషేచనకృద్విచక్షణభక్తశీఘ్రఫలప్రదం|
గ్రంథిభేదకృతేన్మణాంశివమీశ్వరం| తమనఃప
రం| పార్వతీకృదయాజ్ఞభాస్కర మాశ్రయే ప
రమేశ్వరం॥ ౨

అ॥ సుప్రతిష్ఠితలింగరూపధరం, సుప్రతిష్ఠిత|
ఉపాసకులచే తమనునెఱుంగునయెదుటనుండ భగ
వదాకృతియందు లీనమగుటకై కల్పింపబడిన,
లింగరూపలింగాకారమును, ధరం|ధరించినవా

డును, సుశేషశ్వరపూజితం దేవతాశ్రేష్ఠులుచే నే
 వింపబడువాడును, అభిషేచనకృద్విచక్షణభక్తశీ
 ఘ్రిఫలప్రదం, అభిషేచనకృత్ తనకభిషేకము
 నొనర్చెడి, విచక్షణాయుక్తాయుక్తవివేచకులగు
 భక్తభక్తులకు, శీఘ్రఫలప్రదం వారేఫలమును
 గోరి తనకభిషేకముగావించుచున్నారో నాదికా
 ఫలమును వేగముగాదయచేయువాడును, నృ
 తాంపామకులగునరులకు, గంధిభేదకృతం సం
 సారగ్రంథయొక్క భేదమును చేయువాడును, (త
 న్నుగొల్పెడిపామరు లీసంసారములో బడుచుండె
 డి యిక్కట్టలబాపివారికి జన్మరాహిత్యము నొ
 సంగువాడనిభావము). శివం అమంగళమగు ఆకా
 రముచే నెప్పినను శుభప్రదమైనవాడు, ఈశ్వరం
 అణిమాద్యప్రైశ్వర్యముతో కూడుకున్నవాడగు
 టచే యనన్యవాచ్యుగు నీశ్వరపరముచే పిలువ
 దగినవాడును, తమసంపదంబుజ్ఞానమునకు పైవా
 డును శ్రీవణమనునాదులచే తమయజ్ఞానమును
 బారదోలి కేవలశుద్ధతత్వతత్వముగల మహా
 నుభావులకే తెలిసికొనుటకు శక్యమైనవాడునున
 గు పరమేశ్వరుని యాశ్రయించుచున్నాను, (డి
 పానకుల కుపయుక్తమగు కల్పితలింగాకారమన

నుండి వారి చెయభిషిక్తుడై వారినిర్మలమగు ము
నంబునకు గోచర్కుడై సంసారబంధమును విడ
ల్చెడి శంకరుని సుకమ నుగోరి యాశ్రయించు
చున్నాననితాత్పర్యము).

తాపసాభయదాయకంతపసామనంత ఫలప్రదం
నందికేశ్వరవిఘ్ననాయకహస్తచామరీజితం
పాండనప్రియమాదిదేవమనఃకరంకరుణాలయం
పార్వతీహృదయాబ్జాభాస్కర మాశ్రమే షర
మ్యేరం॥ ౮

• ౮॥ తాపసాభయదాయకం, తాపసతపత
మయాశ్రమములలోనుండి తపంబాచరించు
మునీదుర్గలకు, ఆభదాయకంతపోవిఘ్నముచే
యు దురాత్ములనుండి బాధలులేకుండునటల
శరణుయిచ్చువాడును (పిదప) తాపసాంవారలో
నచ్చెడితపంబులకు, అనంతమెన్నటికి నాశనము
లేనివిస్తారమగు, ఫలకైవల్యపతప్రప్తిరూపఫల
మును, పదంబుచ్చువాడు, (సాధరముగా తొకి
కఫలములన్నియు కొంతవ్యవధిగల్గించి తాలో
పభోగ్యములగుటచే వానికిఅంతము సర్వభవించు
నుగాని యీపలమతొకికమగుటచే నిరసభకమ
యి సుఖాత్మకమై శాశ్వతముగానుండునిభావ,

ము). నందికేశ్వరవిఘ్ననాయక హస్తచామర
 విజయం, నందికేశ్వర|నందికేశ్వరునిచేతను, వి
 ఘ్ననాయక|విఘ్నేస్వరునిచేతను, హస్తచామ
 ర|కేలధరించినవింజామరలచే, వీజితల|విసరిబడిన
 వాడును, పాండవప్రియం|పాండవులకు, గు ధ
 ర్మరాజు|దులకు మిక్కిలిప్రియుడును, (అర్జునుడు
 శత్రుజయార్థమై సాధనసంపత్తునుగోరి కామ్యక
 వనములోతపంబాచరించుతరి శివుండు కిరాతా
 కృతితో బ్రత్యక్షమై యచటవానితోగొంతతడ
 వుబోరి వానిబలసాహసముల కచ్చరువంది తన
 నిజరూపమునుజూపి వానికి సాశుపతాద్యస్త్రము
 ల మెసంగెననుగాధ సూచింపబడినది). ఆదిదేవం
 దేవులలోమొదటినాడును అనక్షరం|నిందార్హ
 మైన యక్షిరములులేనివాడును పరమబ్రహ్మ
 గు చరితగలవాడును) కరుణాలయం|దయకు ని
 వాసస్థానమగు ఈశ్వరునిశేవించుచున్నాను, ర
 పోవిఘ్నములబాపి తాపసులకు ఫలంబొసంగుచు
 నందికేశ్వర విఘ్ననాయకు లుభయపార్శ్వముల
 చామరములువీవ భక్తాభీష్టితపం, దండగు శంక
 రుని శుఖంబుగోరి యాశ్రమించుచున్నానని
 తాత్పర్యము,

ద్వీపిచర్మకృతాంబరంత్రిదివేంద్రబృందసుసేవితం
 శైలరాజసుతాసమంచితవామభాగమనోహరం।
 గాంగపూరపవిత్రితాళిలహోజలమఘాపహం।
 పార్వతీహృదయాబ్జభాస్కర మాశ్రయే పర
 మేశ్వరం॥ ౯

అ॥ ద్వీపిచర్మకృతాంబరం, ద్వీపిచర్మపెద్ద
 పులిచర్మముచే, కృతాంబరం। చేయబడినబట్టగల
 వాడును, (పెద్దపులిచర్మముచూత)మే బట్టవలె
 పుష్పభాగమున ధరించు చున్నాడని భావము)。
 త్రిదివేంద్రబృందసుసేవితం, త్రిదివేంద్రబృంద
 దేవతాసముదాయముచే, సుసేవితం। బాగుగానే
 వింపబడినవాడును, (ఇందు)మొదలగు నుర
 లందరు సేవనినణకువనో గొల్పుచున్నారనిభా
 వము)。
 శైలరాజసుతాసమంచితవామభాగమనో
 హరం, శైలరాజసమస్తపర్వతములకు, రాజన
 నుపుష్పిమవంతునియొక్క, సుతాకూతరగుపా
 ర్వతీదేవిచే, సమంచిత। ఒప్పుచుండెడి, వామభా
 గ। ఎడమభాగముగాగల వాడగుటచే, మనోహా
 రం। రమణీయముగానున్నవాడును, (ఈశ్వరుండ
 ర్థనాశీశ్వరుండగుటను దక్షిణభాగము ఈశ్వర
 భావమును వామభాగము పార్వతీరూపముగాను

న్నదని యాశయము, అందుచేత స్త్రీపుంవ్యతి
 రేకాకృతిగల్గి అతిమనోహరముగానున్నదని భా
 వము) గాంగపూరిపవిత్రితాఖిలలోకజాలం,
 గాంగపూరిగంగానదియొక్కప్రవాహముచే, ప
 విత్రితపాపసమైయ్యెనర్పబడిన, అఖిలాసమంతమై
 న, లోకజాలంలలోకముల సముదాయముగలవా
 డు, (భగీరథుడు తనపితామహులను సద్గతినొం
 దుటకై గంగానుదెచ్చుతరి ఈశ్వరుడు భగీరథ
 ప్రార్థితుడై తనశిరంబున గంగానదీపాతమున
 కంగీకరించి మరల నుగంగానువిడువ నామందాకి
 ని మూడులోకములయందు ననర్గళముగా వ్యా
 పించి యందలిప్రజలన్నిల్ల, స్నానపానాదులచే ప
 రమపావనులగునటుల జేయుచున్నది, దానికంత
 గు ప్రధానకారణుడీతడని యాశయము). అ
 ఘావహంతస్ను సేవించెడివారి పాపములెల్ల బా
 పుష్కాడును నగుశింకరుని సుఖమున పేక్షించియా
 శ్రయించుచున్నాను. వ్యాఘ్రాజినమునుపుష్ప
 భాగమునదాల్చి జేవతులచే గొల్వబడెడు యర్థ
 నారీశ్వరుడు తొల్లిగంగాను ప్రవహింపజేసి ము
 ల్లోకముల దురితములబాపినటుల నాదురితముల
 బాపి సుఖవంతునిగా జేయుగాతయని యాశ్ర)

యించుచున్నానని తాత్పర్యము.

చందోభాస్కరవహ్నిలోచన మప్తమూర్తి సునం
తకం, మానిమానసభర్తృహర్తృని వాసతత్పర
మద్వయం, నారదాది మనీంద్రబృంద గమర్చి
తాంఘీసరోరుహం, పార్వతీహృదయాబ్జ భా
స్కరమాశ్రయేవర మేశ్వరం॥ ౧౦

అ॥ చంద్రోభాస్కరవహ్నిలోచనఁ, చంద్ర॥
చంద్రుడున్న, భాస్కర, సూర్యుడున్న, వహ్ని ।
అగ్నియు, లోచనం । నేత్రస్థానము గలవాడును,
(శిలోచనమండగనీశ్వరుకి వామదక్షిణనేత్ర)ము
లురెండును సూర్యచంద్రులనియు ఫాలభాగం
బుననున్న నేత్రమగ్నియనియు (ప్రతీతిగలదు).
అప్తమూర్తి॥ యెనిమిది యాకారములుగలవా
డును, భూమి, నీరు, గాలి, అగ్ని, ఆకాశము,
సూర్యుడు, చంద్రుడు, యజమానుడును, శ్రుతి
సమ్మతమగు భగవంతునియొక్క యెనిమిదిరూప
ములైయున్నవి). అనంతకంఠమృత్యంజయుడగు
టచే. యెన్నటికి నంతములేనివాడును, మాని
మానసభర్తృహర్తృనివాసతత్పరం, మానియును
లయొక్క మానసమనంబునెడు, భర్తృహర్తృసు
వర్ణములుమైన భవనములయందు, ముఖమయొ

క్కడైత లతి జాగరూకత్రో కామాదివికా
 రా సపహార్యబగునటుల కాపాడుబడునను సం
 శమును సూచించుటకై నువర్ణభవనముగా రూ
 పించబడినది, నివాసతత్పరంనివశించుటయందు
 ఆశక్తిగలవాడును, మునులయొక్కమనంబు లతి
 నిర్మలంబులై వారి యధికారమునకు లోబడి
 యుండుటచే భగవంతుడెప్పుడు వారిహృదయ
 ములలో నివశించుననిభావము. అద్వయంతన
 కుసరియగు రెండవవస్తువులేనివాడును, సారదా
 దిమునీంద్రబృంద సమర్చితాంఘ్రి సరోరుహం,
 నారదాది నారదుడుమొడిలగు, మునీంద్రబృం
 దంముని శ్రేష్టులయొక్క సమూహముచే, సమ
 ర్చితపూజంపబడిన అంఘ్రిసరోరుహంపాదప
 ద్యములుగలవాడును, నారదారిదేవర్షి వర్యులై
 ల్లర్గు భక్తిపరవశమునెండి యేకముగా నీపరమే
 శునిపాదముల బూజించెదరని భావము). పరమే
 శ్వరంపరమేశ్వరుని, ఆశ్రయోశరణగా నాశ్ర
 యించుచున్నాను, తేజమయనేతుండగు అస్త
 మూర్తియైనై మానివర్యుల మానససీమను వి

హరించు దేవర్షిసఃసేవ్యుండగు పరమేశ్వరు నా
శ్రీయించుచున్నాననిభావము).

శ్లో॥ శివాప్తక మిదంపుణ్యం విద్వన్తానసగోచ
రం॥యఃపశ్యేత్సతతం భక్తాశివసాయుజ్యము॥
పు॥ యాత్ ॥

10851

